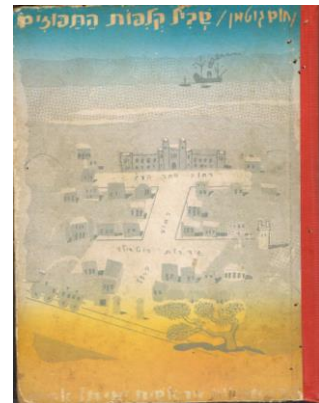

שביל קליפות התפוזים

כריכת הספר מהדורה ראשונה

סיפר וצייר: נחום גוטמן

הוצאת יבנה תל אביב 1958 (מהדורה ראשונה)

על הספר

שלושה מעגלי תוכן מרכיבים את הספר שביל קליפות התפוזים.

מעגל ראשון – סיפור הרפתקאות היסטורי מימיה הראשונים של תל אביב.

נחום בורח לתל-אביב מפחד הצבא התורכי שעלול לגייס אותו. בדרכו הוא פוגש בחור מיסתורי הממהר גם הוא לתל אביב הסגורה. הפגישה ביניהם מובילה להרפתקה מורכבת שעיקרה מציאת תיק הכסף המיועד לרווחתם של תושבי תל אביב שגורשו מן העיר.

מעגל שני – הוא סיפור שנותיה הראשונות של העיר תל אביב.

יחסי האנוש בעיר, חיי החברה והתרבות בעיר החדשה אך בעיקר הדמויות הססגוניות והמיוחדות שבאו לגור בה.

מעגל שלישי – הוא מעגל פנימי של הכותב, ובעצם מעין מסע אישי של התבגרות.

שביל קליפות התפוזים הפרטי שעובר הנער הצעיר תוך כדי מסעו אל העיר הסגורה ובתוכה. מסע אישי זה הופך את הנער הצעיר לאיש.

תוך כדי מסעו הוא כותב את מחשבותיו, הערותיו ושיפוטיו גם כאיש צעיר בעיר החדשה והמתפתחת וגם כאיש צעיר בעולם בכלל. חלק גדול מהאירורים שבספר מלווים מסע פנימי זה.

שלושת המעגלים משולבים זה בזה ומופיעים כמעט תמיד באותו אירוע, לכן הקריאה בספר לא תמיד קלה, שכן אירועים פנימיים ואירועים חיצוניים משתלבים זה בזה. האירורים לעיתים קרובות הם חלק בלתי נפרד מן הסיפור, ומתירים במקצת את סבכי העלילות המשתלבות זו בזו.

פעילויות

מעגל ראשון – סיפור הרפתקאות היסטורי

פעילויות הקשורות בתוכן (לקוראים)

- חפשו באתרים היסטוריים וענו, מתי התרחשה מלחמת העולם הראשונה?
- מתי מתרחש הסיפור הזה?
- מדוע שלחה הסבתא את נחום בחזרה לתל אביב?
- מה מיוחד בדמותו של ה"בחור" שאותו פוגש נחום בדרכו לתל אביב?
- מה היה תפקידם של השומרים על העיר הריקה?
- מהו שביל קליפות התפוזים?
- במה שונות קליפות התפוזים בִּשְׁבִיל, מסתם קליפות תפוזים הזרוקות בדרכך?
- שערך מה היה קורה לו התיק היה אובד, או מגיע לא לידיים המתאימות.

באתר הבא תוכלו לראות את פקודת הגירוש של תושבי תל אביב. כמו כן תוכלו לראות גם את מכתב השומרים של העיר בתל אביב בזמן הגירוש.

<http://tel-aviv.millennium.org.il/NR/exeres/8880BD2A-A3BA-442A-82E4-54A1008DD492.frameless.htm>

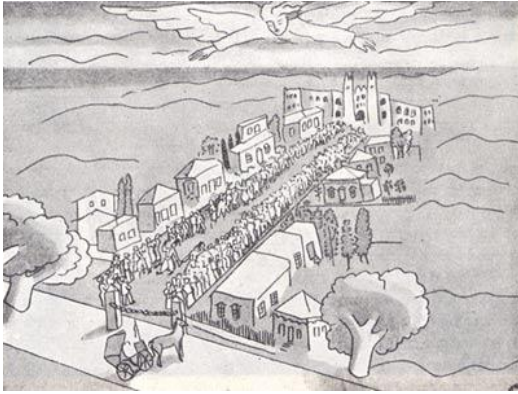
מעגל שני – סיפור שנותיה הראשונות של העיר תל אביב

בחלק זה מתגלית אהבתנו הגדולה של נחום גוטמן לעיר ולאנשיה. במידה רבה אחראי נחום גוטמן בסיפוריו על תל אביב של פעם, לתחושת החלום והגעגוע לעיר הלבנה, הקטנה שלחוף הים.

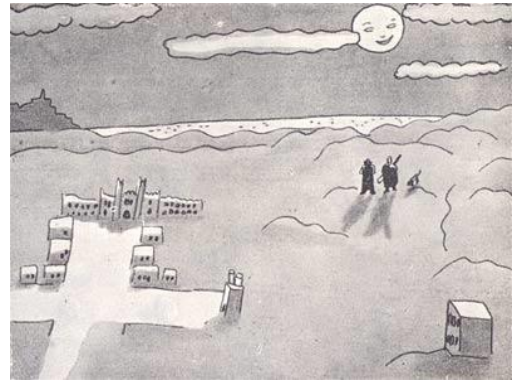
פעילות לקוראים

שלושה אירורים וצילום אחד

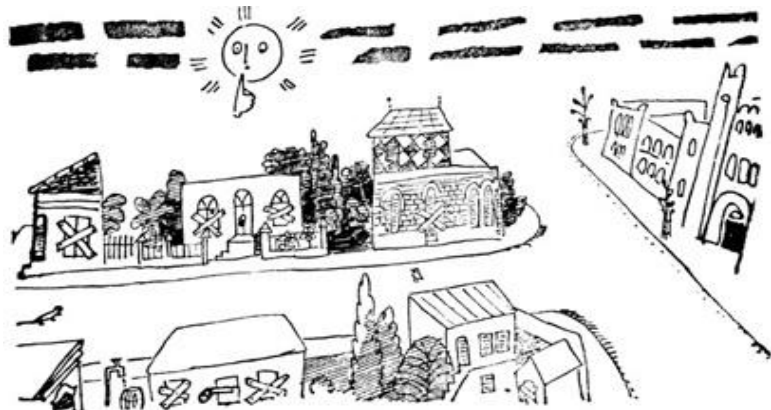
- התבוננו בשלושת האיורים מתוך הספר **שביל קליפות התפוזים**, ואחר כך בצילום. תארו אותם.
- מצאו מה משותף לציורים ולצילום. (אווירה, מבנים, אנשים, וכיוב').
- מהו המבנה הגדול (שראה כמו ארמון) בסוף הרחוב? (איור מס 2 בספר)

איור 2

איור 1

איור 3

הנאום על תל אביב

נחום גוטמן חי את תל אביב, נושם את תל אביב ומאוד מאוד אוהב אותה. אחד הקטעים היפים בספר הוא בפרק *צועדים בלילה* שבו נושא המחבר נאום על תל אביב:

"אנשים שהיו עוברים את רחוב הרצל בלילה, היו שוקעים במחשבות של עשיית חשבון נפש. הרחוב לא היה קצר מדי כדי שלא יספיק להתרכז; והוא לא היה ארוך מדי, כדי להטיל שעמום. איך להגיד? - תל אביב הייתה בדיוק בגודל הדרוש כדי להנביט בלבבות מחשבות ועשיית סיכומים. נדמה לי שזהו סודם של רחובות תל אביב עוד היום. כשפוסעים בהם (ולא כולם יפים ולא כולם מעניינים) בלילה, מתפרשים לפני כל אדם יריעות מחשבה שלו. מין יומן אישי שנמצא ברשות הרבים. עכשיו כבר תבינו איך אפשר לאהוב את תל אביב למרות שהיא גם - - לא יפה?"

ענו:

- מה מיוחד ברחובות תל אביב, על פי נאום זה ?
- למה מתכוון המחבר כשהוא אומר: *תל אביב הייתה בדיוק בגודל הדרוש כדי להנביט בלבבות מחשבות ועשיית סיכומים.*

גימנסיה הרצליה

לנחום גוטמן היה יחס מיוחד לגימנסיה הרצליה וכמעט בכל ציור המתאר את העיר תל אביב ובתיה מופיעה הגימנסיה. הספר יצא לאור שנה לפני הריסת הגימנסיה וכבר אז מבכה נחום גוטמן את האפשרות שתיהרס.

ציור זה מכונן לפרק *צועדים בלילה*. נראה שאני מציר בזה בפעם האחרונה את בנן הגימנסיה *הרצליה*. הנצב מול רחוב הרצל, בתל-אביב. אומרים שעומדים להרסו. את עצי השקמה העתיקים, שנצבו זה דורות ליד בית *הבימה*, עקרו לפני שבועים ועתה נותרו רק שלשה. לפה נזרים כליה על ספגיה העבר של העיר. האם אקפת לכם הדבר? גם לי אקפת.

קצת מידע על הגימנסיה שנהרסה מתוך שיקול דעת מוטעה, ומדוע הריסת הגימנסיה היא אבן דרך חשובה בהיסטוריה העברית החדשה.

דף מידע

(הרבה מידע ניתן למצוא באינטרנט תחת כותרת החיפוש – גימנסיה הרצלייה)

הגימנסיה, הלא היא גימנסיה הרצלייה בתל אביב שנוסדה בשנת 1905 על ידי בני הזוג מטמן-כהן, בחדר קטן בביתם שביפו ליד ככר השעון.

בשנת 1910 עברה הגימנסיה למבנה מיוחד במינו שתוכנן על ידי האדריכל ברסקי ובשיתוף עם בצלאל ש"ץ והפכה למרכז חיי התרבות והחברה של תושבי העיר המתפתחת. למעשה הייתה הגימנסיה מעין עיר קטנה.

בניין הגימנסיה היה מבנה הציבור הראשון בתל-אביב, והבניין הראשון שנבנה כולו על ידי יהודים.

הבניין הפך למרכז השכונה, אורחים הובאו אליו, התכנסו בו אסיפות ונערכו בו תפילות שבת. דוד סמילנסקי ציין "שכמעט כל החיים התרבותיים של יפו העברית נתרכזו מסביב לגימנסיה".

באותם ימים אמרו ש"רוב תושבי תל-אביב חיים על חשבון תלמידי הגימנסיה..." שהשתכנו בבתיהם. בנוסף הגימנסיה הקימה פנימייה בעבור התלמידים שהגיעו מחו"ל ללא הוריהם. הגימנסיה תרמה תרומה מכרעת במאבק להפיכתה של הלשון העברית לשפת דיבור חיה, בציבור ובבית הלומדים.

בגימנסיה חודשו חידושים רבים בשדה החינוך העברי והמקובלים עד היום, כמו בנים ובנות לומדים בכיתות משותפות, חלוקת הכיתות לבית ספר יסודי ובית ספר תיכון. התנ"ך נלמד בגימנסיה כטקסט היסטורי ספרותי, כפי שהוא נלמד היום בחינוך הממלכתי.

החינוך לידיעת הארץ הושגת בבית הספר על טיולים ומסעות ארוכים, אשר שולבו בתוכנית הלימודים.

בעיקר תיזכר המסורת של העלייה לקברי המכבים בחנוכה, שנולדה בגימנסיה.

גם לחינוך הגופני הוקדשה תשומת לב רבה.

חגיגות שונות בעיר יצאו מפתח הגימנסיה. הצגות תיאטרון, קונצרטים ופעילויות תרבות נערכו שם לכל תושבי העיר. לגימנסיה היה אפילו שרות דואר משלה.

לכן כאשר הוחלט בשנת 1959, להרוס את הבניין בטענה שהוא מפריע לתנועת המכוניות, הייתה זו בכייה לדורות. הדבר גרם צער רב והפך לתמרור אזהרה בשיקולים הקשורים להריסת מבנים היסטוריים.

שאלות בעקבות קריאת דף המידע

1. במה הייתה שונה ומיוחדת הגימנסיה הרצלייה הישנה מכל מוסד לימודי שאתם מכירים?
2. דמיינו את עצמכם חברים בוועדה לשימור מבנים היסטוריים. לאחר קריאת דף המידע אודות גימנסיה הרצלייה, אילו נימוקים הייתם מעלים נגד הריסת המבנה?
3. בעולם הדיגיטלי של היום, כשהכול מצולם ומתועד, האם יש חשיבות לדעתכם, לשימור מבנים היסטוריים? הסבירו את עמדתכם.

סיור וירטואלי בתל אביב של פעם

מספר שנים לאחר הריסת הגימנסיה ובניית מגדל שלום מאיר. (כל- בו שלום בפי העם) במקום שבו עמד מבנה הגימנסיה, הוזמן נחום גוטמן לעשות קיר פסיפס ענק המספר את תולדות תל אביב ואנשיה בכניסה למבנה. (תל אביב, רחוב הרצל 1 או אחד העם 9)

לפניכם דפי פעילות שאתם יכולים לעשות מול הקיר הזה. או להיכנס לאתר הבא:

<http://www.photo3d.co.il/360/shalom-tower/index.html>

אתר זה מציג באופן וירטואלי את קיר הפסיפס של נחום גוטמן בבניין שלום ברחוב אחד העם 9 או הרצל 1 בתל אביב. (שימו לב, מול הפסיפס של נחום גוטמן ישנו פסיפס של האמן דוד שריר שגם הוא מתאר את תל אביב שלו, אבל בתקופה מאוחרת יותר. באתר זה אתם יכולים להתקרב אל התמונות, לעצור אותן ולהסתובב כמעט כאילו הייתם נמצאים שם).

דף מידע ועבודה לקיר הפסיפס

זהו סיפורה של העיר תל אביב. סיפור בפסיפס. הצייר נחום גוטמן, אשר גדל עם תל-אביב, מספר על ראשיתה של העיר ביותר ממיליון אבנים קטנות ושברי זכוכית. גודלו של הקיר 100 מ"ר. מרבית העבודה נעשתה באיטליה במשך שנה שלמה. קיר זה נועד לשמש אנדרטת זיכרון לתל-אביב הקטנה ולגימנסיה הרצלייה, שבמקומה הוקם מגדל שלום – מאיר.

קיר הפסיפס של נחום גוטמן מתאר ארבע תקופות בחיי העיר באמצעות 4 כתמי צבע: **הקיר הירוק** – מתאר את יפו העתיקה מוקפת פרדסים עם שיירת גמלים וסירות דייגים. **הקיר הצהוב** – מתאר תמונות מהווי החיים של אחוזת בית על רקע הדיונות הצהובות עליהן הוקמה:

הקיר האדום – במרכזו הפנס ברחוב הרצל, המריצנים, תל אביב בתנופת בנייה.

הקיר הכחול – מתאר את תל אביב בשנות השלושים והארבעים תל אביב הקטנה הופכת לעיר ואם בישראל.

רצף הזמן הנוצר לאורך התמונות:

ירוק:	צהוב:	אדום:	כחול:
סוף מאה 19	ראשית מאה 20	שנות ה-40	שנות ה-50

סיפורנו נמצא במעבר שבין הזמן הירוק לזמן הצהוב.

פעילויות (מי שיוצא לסיור זה ברגל אל ישכח לקחת את הספר עמו)

1. חפשו בעלי חיים שמופיעים גם בקיר הפסיפס וגם בספר.
2. חפשו דמויות שמופיעות בקיר הפסיפס וגם בספר.
3. אילו סיפורים או אירועים שמופיעים בספר נמצאים גם על קיר הפסיפס?
4. כיצד בעזרת אמצעי תחבורה מתאר נחום גוטמן את התפתחותה של העיר?
5. אילו מבנים מוכרים לכם מהספר מופיעים גם בעבודת הפסיפס?
6. מצאו ותארו במפורט בית אחד המופיע בקיר הפסיפס ומצאו את תיאורו בספר.
7. מצאו אדם אחד המופיע בקיר הפסיפס ומצאו את תיאורו בספר.
8. תארו פעילות אנושית אחת המופיעה בקיר הפסיפס ומצאו תיאור אותה פעילות בספר.

נופים אנושיים

סבתא

כיצד מתוארת סבתא בסיפור ומהי תכונת האופי הבולטת שלה?
מדוע חשבה סבתא כי: "**ספסל זה, נחום, יקרב את הלבבות וישרה ידידות בשורת הסוכות**" כיצד?

הבחור:

מהי תכונת האופי המיוחדת את הבחור?

גן-גנין:

מיהו גן גנין?

מהי תכונת האופי הבולטת שלו?

זכריה פונימיו:

מיהו? האם אפשר לראות בו גיבור חשוב בסיפור?

החיילים

בסיפור מופיעים שלושה סוגים של חיילים השייכים לשלוש מדינות.
חיילים תורכים, חיילים אנגליים וחיילים אוסטרליים. ערכו השוואה ביניהם. (מראה חיצוני,
התנהגות אחד כלפי השני, התנהגות כלפי התושבים...)

מסעודה:

מיהי? האם אפשר לראות בה גיבורת מפתח בסיפור?

סיפורי משנה

הרבה סיפורים משתלבים זה בזה בספר שביל קליפות התפוזים.
מהו הסיפור החביב עליך. הסבירו.

המעגל שלישי – המסע האישי של הכותב

שביל קליפות התפוזים הוא סיפור מסע התבגרות והתבוננות של המספר. בספר אפשר
למצוא לא מעט התבטאויות של המחבר שבהן הוא נעצר מהמסע ההרפתקני למציאת תיק
הכסף ומהרהר במראות ובאנשים שנמצאים סביבו. הוא בוחן ובודק אותם ומנסה להבין כיצד
הם משפיעים על חייו עכשיו ובהמשך.

כרזה - פוסטר

לפניכם משפטים שאומר המספר במסעו זה. בחרו את הציטוט המעניין ביותר בעינכם.
הסבירו מדוע בחרתם בו.
הכינו ממנו כרזה.
אם יש ציטוט אחר שאתם אוהבים כתבו אותו.

- **כלום אפשר לומר בבטחון, כי יש שכל וטעם בתהפוכות החיים, וכי בא האדם או המעשה הנכון על שכרו הנכון זוהי השאלה! (עמ' 62 מהדורה ראשונה)**
- **המעשים הטובים שהאדם מתכוון לעשותם הם העיקר, בהם יש צדק ויושר, אך לא בסבל שסובלים עבורם, אל תחכו למצוא בסבל צדק ויושר. (עמ' 62 מהדורה ראשונה)**
- **יש כנראה עוד עולם שלא ידענו אותו. עולם של ידידות, דאגה לזולת ושפע רב. אין צורך ליפות את המציאות: רחוב שהוא שטיח ירוק, מנגינה מחלונת פתוחים, שמים נקיים – והודעה על שיבת ציון. (עמ' 82 מהדורה ראשונה).**
- **תל אביב חקקי זכרונותיך על לבבות צעירים! (עמ' 91 מהדורה ראשונה)**

- אין תועלת בטפיחות על המצח ובאמירות "אילוויים". אולם הם מנקרים זמן רב במחשבותינו ומדידים את שלוותנו. (עמ' 96 מהדורה ראשונה).

איך אתם נועלים את הנעליים שלכם בבוקר?

מה אתם אומרים על אדם שאומר על עצמו את הדברים הבאים?

אָנִי תָּמִיד נוֹעֵל אֶת נְעָלֵי בְּרֶגֶשׁ.
כִּי אָנִי שָׂמַח לִיּוֹם הַתְּחִלָּה שֶׁמִּתְחִיל.

ואיך אתם נועלים את נעליכם בבוקר?

הכינו

ד"ר רחל עזוז

ד"ר איה מרבך

מחברות סדרות ספרי הלימוד "לשון ועוד", "עברית ועוד", "לקרוא ועוד"